

Bokrecension

Uppsatshandledning och skrivutveckling i högre utbildning – om det självständiga arbetet och skrivande i alla ämnen. Birgitta Norberg Brorsson & Karin Ekberg, Liber, 2012, ISBN: 978-91-47-09972-6

Att handleda studenter i deras uppsatsskrivande är en spännande process, men samtidigt en arbetsuppgift som kan uppfattas som komplex. Det finns mycket att ta hänsyn till: mötet med studenten, att lotsa denne rätt i ämnets skriftkultur och vetenskapliga argumentation, och att kunna ge konstruktiv respons på de texter som skrivs, för att nämna några centrala teman att ta hänsyn till. Andra teman är examinering av uppsatsen och hur det är möjligt att arbeta med studentens förståelse för mål och kriterier både i uppsatshandledningen men också som en del i studentens egen utveckling. Att försöka avhandla alla dessa disparata teman i en och samma lärobok om uppsatshandledning är en komplicerad uppgift men något som Birgitta Norberg Brorsson, lektor i svenska, och Karin Ekberg, tidigare adjunkt i svenska, ger sig i kast med i *Uppsatshandledning och skrivutveckling i högre utbildning*. Det är en lärobok som diskuterar och presenterar högskolepedagogisk forskning kring de utmaningar som handledning av studenters självständiga arbete på grundnivå och avancerad nivå ställer.

Bokens författare väljer att i relativ hög grad föra sina resonemang i relation till den forskning som görs på det högskolepedagogiska fältet. Detta gör att det finns många centrala teoretiska argument i boken och något mindre konkreta tips på hur handledaren kan gå till väga. Självklart hänger denna inriktning samman med att författarna har velat skriva en bok *om det självständiga arbetet och skrivande i alla ämnen*, som undertiteln lyder. Det blir då automatiskt svårare att ge konkreta tips eftersom dessa många gånger är starkt förankrade i specifika ämneskulturer. Men trots att man väljer en mer teoretisk inramning, med många kopplingar till internationell forskning, lyckas författarna med att förankra resonemanget med hög relevans för svensk högre utbildning.

Boken har förutom en inledning och en avslutning åtta kapitel som var för sig behandlar centrala teman inom uppsatshandledning. Dessa ska kort presenteras här.

I kapitel två – ”Handledaruppdraget” – presenteras grunderna för handledarens och studentens möte och hur detta formas av den handledningskultur som är rådande. Perspektivet som diskuteras är hur handledning kan förstås som en process som alltid befinner sig under en viss given ram, vilket kan vara: (1) inskolning i ett vetenskapligt skrivande, (2) socialisering till ett yrke, (3) en arbetsprocess som ett företag beställt eller (4) ett bidrag till att utveckla ämnet. Kapitlet diskuterar också handledarens relation till studenten. Detta är en del av boken där författarna skulle behöva utveckla sina resonemang. Så diskuterar författarna till exempel jämlikhet och makt, och utgår ifrån att alla ska bli jämlikt bemötta oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller sexuell läggning. Men i stället för att diskutera de maktdimensioner som kan uppstå för att studenten inte blir jämlikt bemött väljer författarna att diskutera maktbegreppet utifrån att handledaren möter studenten som ämnes-tolkare. Detta är kanske den minst problematiska maktrelationen. Långt mer komplicerat blir de maktrelationer som snarare bygger på att handledaren och studenten inte kan mötas på

jämlika villkor för att den ena av parterna har en sexuell läggning, en funktionsnedsättning och så vidare som inte accepteras. I stället för att utveckla diskussionen om dessa relationer hänvisar författarna till begreppet interkulturalitet och vidare läsning.

I kapitel tre – ”Det sociokulturella perspektivet” – behandlas de sociokulturella teorierna, främst från Lev Vygotsky och Michail M Bachtin, och hur de kan användas för att förstå handledningen som ett samtal om studentens textutkast. Det är genom att samtala och skriva i en specifik social omgivning som studenten kan ta steget från det vardagliga språket till det vetenskapliga. Att förstå ämnets specifika skrivande – dess genrer – handlar därmed om att studenten ska lära sig att behärska ett vetenskapligt skrivande. En viktig poäng som görs i kapitlet är att det inte är självklart att handledaren alltid har lösningen på hur studenten ska skriva vetenskapligt, utan det är något som plötsligt kan ”uppenbara sig i samtalet kring uppsatsen” (s. 32). Även i kapitel fyra – ”Skrivprocessen” – behandlas studentens skrivande och hur det kan betraktas som en del av dennes egen tankeutveckling. Författarna presenterar kort de rådande forskningstraditionerna och beskriver hur språk och tanke utvecklas dialogiskt. De poängterar också vikten av ”att textens innehåll och struktur utvecklas innan de språkliga aspekterna behandlas i exempelvis en handledningssituation” (s. 37). Resonemanget synliggör vikten av att det är studentens skrivprocess som ska vara central i handledningen och något som handledaren bör stödja med hjälp av goda pedagogiska metoder.

I kapitlet ”Respons” behandlas en fråga som är central i all handledning: ”Hur mycket kan du som handledare utmana studenten” (s. 49)? Frågan ska främst ställas i relation till den enskilda studentens egen skrivprocess, men också i förhållande till vilket ansvar studenten bör ta för sin text i relation till den ämneskultur som finns. I kapitlet presenteras några olika perspektiv på respons, som till exempel skillnaden mellan den läsarbaserade och den kriteriebaserade responsen – den som utgår från en läsning utan några specifika kriterier i åtanke och den som utgår från specifika kriterier. Författarna diskuterar också den skribentorienterade responsen, som utgår från att handledaren tar hänsyn till den enskilda studenten som skribent. Centralt för dessa olika perspektiv på respons är med vilken förståelse handledaren möter, i första hand, studentens text, men senare också studenten. I kapitlet diskuteras också några konkreta svårigheter med respons från kurskamrater och hur datorn kan användas för att ge respons via till exempel olika nätaktiviteter.

Efter kapitel fem lämnar författarna skrivprocessen och i ett längre kapitel presenterar man bedömningen av uppsatser. Det handlar främst om att diskutera hur den pedagogiska bedömningen kan systematiseras och att man därmed kan komma bort från att bedömningar är något vagt och oprecist som examinatorer har ”en känsla för”. Även i detta kapitel presenterar författarna ett antal vetenskapliga begrepp som är relaterade till bedömning. En intressant diskussion som lyfts fram, och som relaterar till studentens utvecklande skrivprocess, är att bedömningskriterier formas av ämneskultur och utbildningstraditioner. Det är, med andra ord, svårt att enkelt jämföra olika ämnens bedömningskriterier med varandra, men desto viktigare att bedömare inom samma ämne finner samstämmighet. Det senare är framför allt centralt för att få ett bedömningssystem som är rättssäkert för studenten. Det handlar om att både handledare och examinator utvecklar en professionell omdömesförmåga, utifrån sitt ämneskunnande, där hon eller han kan möta studenten på dennes villkor.

I kapitel sju – ”Organisera för handledning” – presenteras något så konkret som hur handledning kan planeras och genomföras. Om boken fram till detta kapitel har varit ganska teoretisk, presenterar författarna här en massa tips på allt från en checklista för första träffen, grupphand-

ledning, att skriva parvis till kursutvärdering. De praktiska tipsen fortsätter i kapitel åtta där författarna diskuterar handledning av språket under titeln "Men jag är inte svensklärare!" Här presenteras några perspektiv på hur texter kan struktureras och hur studenten kan öka läsbarheten i uppsatsen. Båda kapitlen är matnyttiga men skulle kanske ha sparats till en annan typ av bok där författarna utvecklar diskussionen och ger fler och mer ingående tips.

I "Att utveckla det akademiska skrivandet" – kapitel nio – återkommer Norberg Brorsson och Ekberg till skrivutvecklingen inom det specifika ämnet. Men i stället för att fokusera enbart på själva handledningen diskuterar man skrivprocessen som en viktig del av studentens hela studietid. Man konstaterar att det "[i]nom varje ämne finns en tyst kunskap om kulturen som är svår fångad och inte så lätt låter sig göras explicit" (s. 147). Studenten måste tidigt få möjlighet att öva sig på att skriva och argumentera inom det egna ämnets kultur. De ämneskunniga, som har specialistkunskaper om detta, har också ett ansvar att synliggöra denna tysta kunskap och förmedla den till studenterna. I det avslutande kapitel tio poängterar man vikten av detta när författarna skriver att man bör "skapa en sådan kontext och utforma kurserna så att studenterna successivt slussas in i det akademiska skrivandet" (s. 167). Det tar tid att lära sig att skriva akademiskt inom ett specifikt ämne och är inget man ska vänta med till uppsatsskrivandet!

Författarna tematiserar genom kapitlen olika perspektiv på skrivprocessen och på handledningen. Boken avhandlar därmed många viktiga aspekter av skrivutveckling i högre utbildning, även om en del kapitel i boken hade kunnat sparas till en bok med mer praktiska tips. Vad man skulle önska sig är ett separat kapitel som mer ingående problematiserade de etiska dilemman som kan uppkomma vid handledning och hur handledaren kan förhålla sig till dessa. Som boken är utformad nu är dessa diskussioner utportionerade på de olika kapitlen, vilket gör att författarna inte tar ett helhetsgrepp om detta angelägna perspektiv. Det kan handla om frågor som hur man hanterar ojämnt bemötande, fusk i form av plagiering, studenter som skriver i par men där arbetsfördelningen är ojämnt fördelad och så vidare. Helt enkelt: hur kan man utveckla och förhålla sig till en handledareetik?

Norberg Brorsson och Ekberg har skrivit en lärobok som på många olika sätt kan hjälpa både den enskilda handledaren och handledarkollektivet till att hitta pedagogiska former för ett gott handledarskap där studentens lärande och skrivutveckling hamnar i centrum. Den är en bra början i varje handledares utveckling av sin professionella kompetens.

Kristofer Hansson, Forskare,
Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet
e-post: kristofer.hansson@kultur.lu.se

